

Spoštovane Ankarančanke, spoštovani Ankarančani, spoštovani gospod župan Gregor Strmčnik, spoštovani sodelavci, dragi prijatelji,

zahvaljujem se vam za vabilo, da vas nagovorim ob tako pomembni priložnosti, kot je praznovanje 10. obletnice delovanja vaše občine.

Počaščena sem in mi veliko pomeni.

Iskrene čestitke!

Med vpletenostjo v simbolni konec vaših prizadevanj za samostojno občino, sem spoznala, da je tu nastalo nekaj, kar je žal pri nas in tudi v svetu zdaj že redkost – da je s preseganjem razlik nastala človeška skupnost, ki jo povezujejo v osnovi enake vrednote: človečnost, sočutje, solidarnost in sodelovanje za skupno dobro. Vstop v to skupnost je naši skupini olajšal delo, in zaradi tega nas je – zagotovo lahko govorim v imenu cele avtorske skupine – tudi zelo veselilo delati tukaj z vami.

Ankaran je kraj pri morju, kar ga v mojih očeh dela še bolj posebnega. Na jadransko obalo me vežejo močni in lepi spomini iz otroštva. Spomini na vesele in brezkrbne dni. Nenazadnje mi je v dobi odraščanja omogočala doživetje morja, te »časovne, nedoumljive razsežnosti, ki se na obzorju spaja z nebom in sega v neskončnost«, kot je to čudenje nad brezmejno prostranostjo ubesedil moj prof. Dušan Ogrin, ki je do kratke slovenske obale gojil poseben, skoraj zaščitniški odnos.

Iz otroške očaranosti nad morjem, vtisnjene v zavest in telo, sta se v meni razvila globoko spoštovanje do brezmejnosti morskega horizonta in čut za lepoto morske obale, marsikje do roba poraščene z borovim gozdom, ki je iz temnega zavetja pod borovci, med vertikalami njihovih debel, odkrival poglede v slepečo svetlobo nad morsko gladino. Zato me je tudi intimno prevzela vaša želja, da si tu, ob morju, zagotovite prostor za slovo od svojih mrtvih.

Kot krajinsko arhitektko pa me je zanimalo, kako skozi govorico krajinske arhitekture izraziti temeljne ambientalne značilnosti Mediterana, povezane z mirom prostorov, ožarjenih od sonca, na slikah italijanskega slikarja De Chirica, od burje prebičanimi zapisi Claudia Magrisa in poetičnim slavospevom vodi, ki »zavrača pojem oblike, se zaveda svoje podrejenosti času in mu odgovarja z edino lastnostjo, ki je čas nima: z lepoto; in ta odgovor jemlje, preobrača, pretepa in trga, toda navsezadnje ga nedotaknjenega odnese v Jadran,« kot je v Vodnem znamenju zapisal pesnik Josip Brodski.

In prav čas nas privede do tega, kar nas je povežalo. Grobna gomila je prva gesta, s katero se je človek vpisal v prostor, prvo obstojno delo človekovih rok v še nedotaknjeni divjini, ki s svojo obliko, jasno ločeno od narave, nagovarja z vsem razumljivo simbolno govorico. Skozi gomilo simbolno teče os sveta, okoli katere so se z rituali od nekdaj vzpostavljale skupnosti.

Smo družbena bitja in prostori, ki nas vežejo z onostrantvom, a ga nam, živim, nikoli ne razgrnejo, so pomembni prostori pripadnosti neki skuposti, ne glede na to, kako se ta spreminja, kakšne oblike privzema, kako se preoblikuje, razpada in se znova sestavi, o čemer priča bogata zgodovina pokopališč v vseh civilizacijah in kulturah.

Vsem – ne glede na razlike v videzu – je skupno to, da svoje poslanstvo izražajo tudi z govorico prostora.

Zelo redko imamo priložnost zasnovati popolnoma novo pokopališče. Precej bolj pogosto se soočamo s širitvijo obstoječih. Zato take priložnosti, kot jo je ponudil natečaj za pokopališče v Ankaranu, ni šlo zamuditi. Kot posebej zahtevno pa sta to nalogo opredelili dve dejstvi.

Prvič, zasnovati ga je bilo treba na težavni, a obenem izjemno lepi lokaciji, na robu naselja, na robu gozda in s pogledi na Istro, na morje in onkraj, do konca sveta.

Drugič, prizadevanje vaše skupnosti za to, da ustanavljanje občine zaključite s še zadnjim prostorom, pomembnim za življenje skupnosti: prostorom poslavljanja, žalovanja in spominjanja. Pravica do tega je, kot je poudaril že vaš župan, ultimativna civilizacijska in etična norma.

Da ste to dosegli, ste se soočali z mnogimi izzivi. Za vaše vztrajanje in uspeh se vam lahko samo poklonim.

Nam so izziv predstavljali strmina, zdrsljiva flišna podlaga, zagotavljanje obvladljivih naklonov brežin in obredne poti, parcelne meje in programske zahteve. A smo omejitve preoblikovali v prednosti, ki bodo prišle še bolj do izraza, ko bodo debela borovcev prebodla horizont, njihove krošnje pa nad vsem izoblikovale presevno zeleno streho. Šele takrat bo pokopališče dobilo svojo pravo podobo in bo gozd nad njim postal glavni nosilec pietete. Še bolj bo postalo prostor, ki s svojo govorico nagovarja žive! Prostor, kjer se srečujeta Eros in Tanatos.

Kot vsa pokopališča tega sveta se tudi vaše veže na ključna vprašanja človekovega bivanja: kako se bomo poslavljali od svojih bližnjih, kako se jih bomo kot družba in posamezniki spominjali in kako se bomo prek tega soočali z lastno umrljivostjo. Sodobni načini pokopa težijo k temu, da se telo vrne v naravo, pokopališča pa so zato prej sveti gaji kot mesta mrtvih. Temu smo se s svojo avtorsko poetiko skušali čim bolj približati. Zidovi, ki simbolično izhajajo iz poslovnega objekta, kot osnovni gradnik nove krajine uokvirjajo poglede in vzdolž obredne poti obiskovalca dramaturško domišljeno izmenično vodijo od gozda proti morju in od morja proti gozdu, kar daje vzponu ritem, ključen za obred slovesa. S tem smo tudi v nov prostor vpletli elemente lokalnih pokopališč, izkazali spoštovanje do tradicije in ohranili dvoumnost in nedoumljivost prehoda med svetom živih in svetom mrtvih.

Na nekropole in v svete gaje vstopamo s posebnim spoštovanjem, zavedamo se, da prestopamo mejo, čeprav nevidno, kar nas navede k razmisleku in pripravi na slovo. Koliko k

temu še danes – kot je nekdaj gomila – prispeva govorica prostora? V kakšen odnos človek stopi z njim?

Naši avtorski napori so zato izhajali iz študij odnosa med človekom in oblikovanim prostorom in segali v iskanje univerzalnih oblikovalskih prijemov, ki nagovarjajo k razmisleku in poglobljanju vase, poudarjajo umirjenost in s tem tolažijo. Raziskovali smo prostorske izkaze pomenljive poetike samote, ki izhaja iz nedoločenosti, nedorečenosti, razprtosti, celo razdrobljenosti naših življenj, ko smo, soočeni s smrtjo, postavljeni v nasprotje s svetom.

Z vpletanjem teh dognanj v projekt se nam je – vsem nam – prav tu ponudila priložnost, da z novo tipologijo odpremo tudi prostor za širšo razpravo o tem, kakšna naj bi bila nova pokopališča, novi načini pokopa, novi rituali poslavljanja. Pri nas se o tem – in s tem o minevanju – komaj kaj govori, saj živimo v svetu, ki daje prednost nastajanju.

A vendar smo tu skupaj stopili korak dlje v novo smer. V okviru možnosti in programa, ki teh sprememb sicer še ne vključuje, smo vendar uspeli oblikovati pokopališče, ki bo potopljeno v tišino gozda in morda s tem tudi spremeniti tradicionalno predstavo o pokopališču v sodobno metaforo skupnosti.

Srčno upam, da smo vsaj nekaj tega dosegli in si želim, da bi pokopališče posvojili tako, da bo res postalo eden ključnih prostorov utrjevanja vaše skupnosti.

V času vojn, ko vsak dan umira strašno veliko ljudi in ni prostora za spraševanje kje in kako – če sploh – bodo pokopani in tudi ni časa za arhitekturne razmisleke, smo imeli srečo, da smo lahko na dobrem primeru prikazali, da se da: da je možno sodelovanje različnih strok, da je sodelovanje vseh udeleženi v proces pridobivanja lokacije, snovanja, projektiranja in izvedbe lahko več kot le seštevek in s tem dokazali, da je mogoče delati drugače, da je mogoče na drugačen način izkazati spoštovanje posvečenosti mrtvih, da je mogoče živeti drugače in si prizadevati za boljši svet.

Ljudje si želimo živeti v družbi, ki jo odlikuje dostojanstvo, ki je ne vodi strah temveč upanje, ki jo vodi smisel, ki nas presega kot posameznike. To ste s svojim ravnanjem dokazali. Za priložnost, da sem lahko pri tem sodelovala, sem iskreno hvaležna. Prepričana sem, da ta kraj spomina, pomaknjen v tišino in lepoto borovega gozda, omogoča in izziva tudi k premislekom o nesmiselnosti vojn, ki bolj kot karkoli drugega teptajo človekovo dostojanstvo in spoštovanje njegove smrti.

Po svojih močeh si moramo vedno znova prizadevati, da se to teptanje človečnosti preneha. Ampak danes je vaš dan in vam želim lepo praznovanje!
Hvala.